

# ย้อนอดีตวันคริสตมาส

เมื่อ 125 ปี ที่บ้าน (แม่) ดอกแดง

โดย ผป.ประสิทธิ์ พงศ์อุดม

นับย้อนไปถึงวันคริสตมาส ค.ศ. 1880 หรือเมื่อปี 125 ปีที่แล้ว คงเป็นวันคริสตมาสที่ไม่ได้มีความแตกต่างไปจากเมื่อปีก่อน ๆ ซึ่งเป็นที่เข้าใจว่าคริสตจักรโดยทั่วไปคงมีการจัดเฉลิมฉลองเทศกาลแห่งความชื่นชมสรรษานี้อย่างที่เคยปฏิบัติมา แต่ถ้าหากย้อนเวลากลับสู่ออดีตและจับจุดไปที่หมู่บ้าน (แม่) ดอกแดง ซึ่งเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ แห่งหนึ่งในเขตคอยสะเก็ด เมืองเชียงใหม่ มีเหตุการณ์อันสำคัญที่เชื่อว่า ได้สร้างความปิติและชื่นชมยินดีแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างล้นเหลือยิ่งกว่าคริสตมาสในทีใด ๆ ในเวลานั้น นั่นคือ ได้มีการจัดตั้งคริสตจักร “แม่ดอกแดง” เป็นคริสตจักรแห่งที่สามของมิชชันนารีคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียน ที่ได้ตั้งศูนย์ปฏิบัติพันธกิจที่เชียงใหม่มาตั้งแต่ ค.ศ. 1867

บ้านแม่ดอกแดง (ปัจจุบันคือบ้านดอกแดง ต.สง่าบ้าน อ.คอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่) เป็นหมู่บ้านที่อยู่ห่างจากเวียงเชียงใหม่ 18 กิโลเมตร จากบันทึกของมิชชันนารีแสดงให้เห็นว่า หมู่บ้านแห่งนี้จัดตั้งขึ้นในสมัยพระเจ้ากาวิละปฐมกษัตริย์ของวงศ์เจ้าเจ็ดคนผู้ครองเชียงใหม่ (ตรงกับสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์) นับอายุของบ้านแม่ดอกแดงถึงปัจจุบันคงเกิน 200 ปีแล้ว แต่เดิมผู้คนส่วนใหญ่ของหมู่บ้านนี้มีเชื้อสายไทลื้อ เป็นกลุ่มที่ถูกกวาดต้อนมาตั้งบ้านแปงเมืองในยุคที่เรียกว่า “เก็บผักใส่ซ้า (ตะกร้า กระจบง) เก็บข่าใส่เมือง” ในสมัยเจ้ากาวิละ

การเดินทางไปสู่หมู่บ้านแม่ดอกแดง สมัยร้อยกว่าปีที่แล้วกินเวลากว่าครึ่งวัน ต้องใช้การเดินทางเท้า ไซ้ซ้าง ม้า หรือเกวียนเป็นพาหนะ โดยต้องลุยฝ่าท้องทุ่งกว้างใหญ่ซึ่งในหน้าฝนจะมีน้ำท่วมมองดูราวกับท้องทะเล (ปัจจุบันมีแต่ชุมชนและบ้านจัดสรรมากพอควร) มิชชันนารีที่เข้ามาบุกเบิกประกาศพระกิตติคุณในสมัยนั้นคือ ศาสนาจารย์แคเนียล แมคกิลวารี และศาสนาจารย์โจนาธาน วิลสัน ได้รู้จักกับคนที่สนใจคริสต์ศาสนาจากหมู่บ้านนี้คนแรกเมื่อ ค.ศ. 1875 คือ แสนคำ หัวหน้าพวกข้าทาสของเจ้าเทพไกรสอน เจ้านายฝ่ายหญิงผู้ทรงอำนาจคนหนึ่งของเชียงใหม่ แสนคำได้ไปนอนรักษาอาการเจ็บไข้กับศาสนาจารย์แมคกิลวารีอยู่หลายวัน และได้มีโอกาสศึกษาเรื่องราวของคริสต์ศาสนาจนมีความสนใจที่จะเปลี่ยนมานับถือพระเยซูคริสต์แต่เมื่อกลับไปบ้านก็ต้องงใจเนื่องจากทางครอบครัวไม่เห็นด้วยอีกทั้งสถานะของตัวเองที่เป็นหัวหน้าข้าทาสของเจ้าเทพไกรสอนผู้มีอำนาจยิ่ง ยากที่จะสลัด

พันธะทางสังคมออกได้ง่าย ๆ แส่นคำจึงไม่อาจที่จะเปลี่ยนความเชื่อทางศาสนาได้ตามใจต้องการ ต้องรออีกสิบปีจนถึง ค.ศ. 1885 ท่านและครอบครัวจึงเข้ารับบัพติศมา

มีผู้สนใจคริสต์ศาสนาโดยผ่านเรื่องราวของการรักษาพยาบาลของมิชชันนารีอีกหลายคนในจำนวนนั้นก็มี **หนานปัญญา น้อยอินตะ และหนานสุวรรณ** โดยต่อมาน้อยอินตะและหนานสุวรรณได้รับบัพติศมาเมื่อ ค.ศ. 1877 ที่คริสตจักรเพรสไบทีเรียนที่หนึ่ง เชียงใหม่ ท่ามกลางแขกหรือคนสำคัญ โดยเฉพาะเจ้าอุปราชของเชียงใหม่ ที่ได้มาร่วมพิธีอันศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาในครั้งนี้ด้วยต่อจากนั้นจึงมีผู้รับเชื่อคริสต์ศาสนาจากบ้านแม่ดอกแดงและหมู่บ้านใกล้เคียงเพิ่มจำนวนมากขึ้น ซึ่งเข้าใจว่า มีสตรีคนแรกจากเขตดอยสะเก็ดที่รับเชื่อเป็นคริสเตียนคนแรกคือ นางเรือนคำภรรยาของหนานสุวรรณ (เป็นบุตรสาวของท้าวแก้ว หัวหน้าหมู่บ้านแม่ดอกแดง) รับบัพติศมาเมื่อเดือนมกราคม ค.ศ. 1878 ก่อนที่จะมีการจัดตั้งคริสตจักรแม่ดอกแดงไม่นาน มีเหตุที่ทำให้บรรพชนของคริสเตียนที่นี่ คือหนานสุวรรณและครอบครัวไม่ได้อยู่ร่วมเป็นสมาชิกในวันสถาปนา ทั้งนี้เนื่องจากต้องถูกเกณฑ์จากทางราชการให้กลับไป “สร้างบ้านแปงเมือง” ที่เชียงแสนซึ่งถูกปล่อยรกร้างว่างเปล่ามาเกือบร้อยปีนับตั้งแต่ครั้งมีการสู้รบขับไล่กองทัพพม่าที่ยึดครองเชียงแสนออกไปในสมัยเจ้ากาวิละ

การกลับไปตั้งหลักแหล่งถิ่นฐานเดิมของครอบครัวหนานสุวรรณนับเป็นการเสียสละไม่น้อย ทั้งที่มีโอกาส “ซื้อ” คนอื่นไปแทนได้ แต่มิชชันนารีมองเห็นว่า การกลับไปสร้างบ้านแปงเมืองครั้งนี้เป็นโอกาสสำคัญสำหรับการประกาศพระกิตติคุณเพราะหนานสุวรรณมีความรู้ในการพยาบาลเบื้องต้นจากมิชชันนารีและรู้จักการให้ยาควินินแก้ไข้จับสั่น อีกทั้งผู้นำในการอพยพที่เป็นสื่อเชื้อสายเจ้าเมืองเชียงแสนเองก็ต้องการตัวหนานสุวรรณเป็นกำลังสำคัญในการร่วมงานสร้างบ้านแปงเมืองครั้งนั้นด้วยชื่อของหนานสุวรรณจึงเป็นบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ที่เป็นเสมือนตำนานของคริสตจักรแม่ดอกแดง เนื่องจากไม่มีผู้สืบเชื้อสายเหลืออยู่ในคริสตจักรนี้ ทว่า ได้มีพื้นที่ของความทรงจำที่ถูกจารึกไว้ปรากฏในนามของ “คริสตจักรสุวรรณดวงฤทธิ์” ที่เป็นชื่อใหม่ของคริสตจักรแม่ดอกแดงที่ใช้กันมาตั้งแต่ ค.ศ. 1933 จนถึงปัจจุบัน

ย้อนกลับไปถึงเรื่องราวก่อนการจัดตั้งเป็นคริสตจักรอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งจะเห็นได้ว่า ขณะที่ชาวบ้านในท้องที่ดอยสะเก็ดสนใจคริสต์ศาสนา โดยผ่านความสนใจเรื่องหยูกยาและการรักษาพยาบาลแบบตะวันตก ก็มีอีกส่วนหนึ่งที่หันมาสนใจคริสต์ศาสนาเพราะประสบปัญหาการถูกประณามว่าเป็นผีเกาะ คือคนผู้เป็นเจ้าของเลี้ยงผีที่ละเลยหรือไม่ค่อยใส่ใจทำให้ผีดอยากแล้วมันก็ออกไปอาละวาดสำแดงเดชทำให้ผู้คนในหมู่บ้านล้มป่วย เมื่อมีการไต่สวนวินิจฉัยโรคตามแบบการรักษาที่เชื่อในเรื่องผี ผู้ป่วยจะออกชื่อเจ้าของผีที่มาทำ คนผู้เป็นเจ้าของผีที่ถูกประณามนี้มีทั้งผู้มีอันจะกินและคนยากจน หากมองในทางวิชาการปัจจุบันอาจเห็นได้ว่าเป็นทั้งเรื่องของความเชื่อทางสังคมจริง ๆ และอีกแง่หนึ่งก็เป็น

การกลั่นแกล้งทางสังคม (คงเคยคิดไปถึงการเมืองด้วย) ดังปรากฏในเรื่องราวชีวิตของลุงด้วง (ซึ่งเป็นชื่อกลางของคริสตจักรสุวรรณดวงฤทธิ์) เป็นชาวบ้านที่อยู่ในเขตหมู่บ้านป่าป้ออง (ชาวบ้านที่นี่เป็นไทจีน) ที่อยู่ใกล้กับบ้านแม่ดอกแดง ตามการเล่าขานของมิชชันนารีกล่าวว่า ลุงด้วงถูกกล่าวหาว่าเป็นผีกระชัง ถูกไล่ที่ บ้านถูกยึด และพืชไม้ผลถูกโค่นทำลาย เพราะผู้มีอำนาจต้องการที่ดินและบ้านไม้สักอย่างดีของลุงด้วงมาเป็นเจ้าของและเพื่อประโยชน์ของตน ลุงด้วงมาพึ่งบรรดามิชชันนารีแต่ก็ไม่อาจต้านทานอำนาจนั้นได้ ในที่สุดท่านต้องออกไปบุกเบิกที่ทำกินใหม่ตามคำแนะนำของมิชชันนารีในแหล่งที่ซึ่งอยู่ไม่ห่างจากหมู่บ้านเดิมนัก และต่อมาที่แห่งใหม่นี้ภายหลังได้มีการขยับขยายกลายเป็นหมู่บ้านป่าป้อองได้จริง เป็นหมู่บ้านที่มีเฉพาะคริสเตียนแห่งแรก ๆ ในภาคเหนือ (ปัจจุบันคือคริสตจักรศรีพนาลัย)

จากจุดเริ่มต้นดังกล่าว ทำให้คนที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผีกระชังหรือเบื่อน่ายในการเลี้ยงผี ได้หันมารับเชื่อเป็นคริสเตียนมากขึ้นซึ่งมิชชันนารีที่เข้ามาภายหลังบางท่านถึงกับมองว่า คริสตจักรแม่ดอกแดงเป็นคริสตจักรที่เกิดมาจากผู้ที่ประสบปัญหาดังกล่าวนี้นี้ดังมีข้อความที่มิชชันนารีได้เขียนไว้ว่า “เจ้าพวกผีปีศาจผู้หลอกลวงได้ผลักดันให้คนนับร้อยหรืออาจเป็นพันไปหาพระเยซูคริสต์โดยพวกมันไม่รู้ตัว” นั้นหมายถึงว่า ความเชื่อเรื่องผีได้ผลักดันให้คนออกจากบ้านเดิมที่สิ้นหวังเข้าสู่ประตูของคริสตจักรที่มีความรอด

เมื่อถึงตอนเย็นของวันคริสตมาส ค.ศ. 1880 (วันเสาร์ที่ 25 ธันวาคม ค.ศ.1880) นับเป็นวันคริสตมาสที่สำคัญยิ่งสำหรับมิชชันนารีอย่างน้อย 3 คน คือศาสตราจารย์โจนาธาน วิลสัน นางสาวเอดนา โคลด์ และนายแพทย์แมเรียน เอ. ซิค ที่ได้ละโอกาสปลีกตัวจากการเฉลิมฉลองคริสตมาสของคริสตจักรในเวียงเชียงใหม่ออกมายังหมู่บ้านแม่ดอกแดง เพื่อการจัดตั้งคริสตจักรโดยใช้บ้านเดิมของหนานสุวรรณเป็นที่ประกาศการจัดตั้งคริสตจักรแม่ดอกแดง ประกอบด้วยสมาชิกเริ่มแรก 6 คน วันรุ่งขึ้นมีการนมัสการของคริสตจักรนี้ มีผู้ใหญ่เข้ารับบัพติศมาอีก 10 คน และเด็ก 2 คน คริสตจักรแม่ดอกแดงได้สำแดงถึงการเติบโตด้านความเชื่อและขยายจำนวนสมาชิกออกไปอย่างน่าพอใจ กระทั่งมิชชันนารีได้กล่าวไว้ด้วยความชื่นชมเมื่อ ค.ศ. 1884 ว่า “คริสตจักรแม่ดอกแดงกำลังจะกลายเป็นเพชรเม็ดงามของคริสตจักรลาว” (ล้านนา)

ดังนั้น วันคริสตมาสเมื่อ 125 ปี ที่แล้ว อาจมีความชื่นชมยินดีกันในคริสตจักรที่ยุโรป อังกฤษ อเมริกา และทุกแห่งที่มีคริสตจักรและคริสตชนทั่วโลก แต่ที่หมู่บ้านเล็ก ๆ แห่งหนึ่งอย่างบ้านแม่ดอกแดงที่มีใครรู้จักนอกจากฝรั่งเศสมิชชันนารีไม่กี่คนและผู้คนในหมู่บ้านใกล้เคียงไม่กี่แห่งก็มีความปีติและชื่นชมยินดีปรากฏขึ้นอย่างล้นเหลือเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะมิชชันนารีที่ได้ฟันฝ่าปัญหา อุปสรรค และความทุกข์ยากลำบากในการนำข่าวประเสริฐไปสู่ผู้คนในเขตดอยสะเก็ด คงเป็นกลุ่มคนที่รู้สึกชื่นชม

ยินดีและมีความสุขอย่างที่สุด...และวันนี้ เชิญเรามาระลึกถึงความชื่นชมยินดีและความปิติสุขแห่งวันนั้น

**ปจฉา** – อยากรู้ไหมครับว่า คำสุดท้ายของชื่อ “คริสตจักรสุวรรณดวงฤทธิ์” มาจากไหน? หากำตอบได้ในหนังสือ “ป้อเก้า แม่เดิม” : ประวัติศาสตร์ชุมชนคริสเตียน ดอยสะเก็ด จัดพิมพ์โดย ฝ่ายประวัติศาสตร์ สภาคริสตจักรในประเทศไทย, 1993.